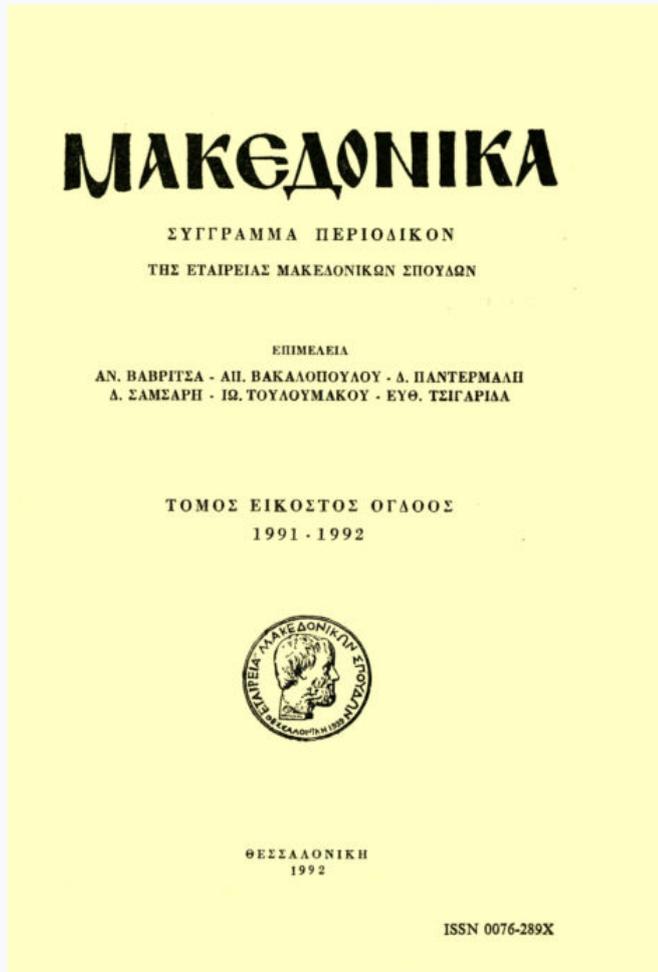

Μακεδονικά

Vol 28 (1992)

Τρία ανέκδοτα έγγραφα για την ίδρυση και τη λειτουργία του Τραμπαντζείου γυμνασίου της Σιάτιστας

Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.121](https://doi.org/10.12681/makedonika.121)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1992). Τρία ανέκδοτα έγγραφα για την ίδρυση και τη λειτουργία του Τραμπαντζείου γυμνασίου της Σιάτιστας. *Μακεδονικά*, 28, 21–29. <https://doi.org/10.12681/makedonika.121>

ΤΡΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Μεταπολεμικά εργαζόμενος επάνω στο θέμα «Οι Δυτικομακεδόνες απόδημοι επί τουρκοκρατίας» και αναζητώντας ανέκδοτα σχετικά στοιχεία είχα συμβουλευθεί το πολύτιμο βιβλίο του αείμνηστου καθηγητή μου Αντωνίου Σιγάλα «Από την πνευματική ζωή των ελληνικών κοινοτήτων της Μακεδονίας. Α. Αρχαία και βιβλιοθήκη Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939», όπου εξιστορούσε τα αποτελέσματα ερευνών του σ' αυτήν κατά το 1930, 1931 και 1937. Σκοπός του ήταν να διασώσει, να διαφυλάξει και κατόπιν να καταγράψει το υλικό που θα έβρισκε· «Έπεθύμουν, όπως γράφει ο ίδιος στα 'Εισαγωγικά' του, διά σχετικής προεργασίας να κινήσω τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀποφοίτων τοῦ Πανεπιστημίου μας, πρὸ παντὸς δὲ τῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἤδη ὑπηρετούντων καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου ἢ καὶ τῶν δημοδιδασκάλων, διὰ μίαν ὑπ' αὐτῶν ἐπιστημονικωτέραν καὶ συστηματικωτέραν μελέτην τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος. Διότι προϋπόθεσις κάθε σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, σχετιζομένης με τὴν ἔρευναν τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐνὸς τόπου καὶ ὀρισμένης μάλιστα ἐποχῆς, εἶναι ἡ ταξινόμησις τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων». Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ερευνῶν του τότε ο Αντώνιος Σιγάλας εἶχε καταρτίσει γιὰ λογαριασμό του Πανεπιστημίου με δωρεές ἢ καὶ με ἀγορές ὀρισμένα ἔγγραφα ἢ καὶ μικρά ἀρχαία καὶ ἔτσι δημιούργησε ἕνα μικρὸ ἀρχεῖο¹ σ' ἕνα μικρὸ δωμάτιο τοῦ ἰσογείου τοῦ παλαιοῦ κτιρίου τοῦ Πανεπιστημίου. Στὸ ἀρχεῖο αὐτό, ὅπου εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ μελετήσω καὶ ν' ἀντλήσω ἀπ' αὐτὸ ὀρισμένα στοιχεῖα γιὰ τὴν κοινότητα τῆς Σιάτιστας καὶ γιὰ τὸ Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, εἶχα ἐπισημάνει καὶ τρία ἔγγραφα, ἀναφερόμενα στὴν ἰδρυση καὶ λειτουργία του, τὰ ὁποῖα φέρνω τῶρα στὴ δημοσιότητα. Τὸ ἕνα ἀπ' αὐτά, τὸ μακροσκελέστερο, τὸ ἀπὸ 14 Μαρτίου 1888, τὸ εἶχα παραχωρήσει πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια πρὸς μελέτη στὸν κ. Ἀναστάσιο Ν. Δάρδα, ὁ ὁποῖος ετοίμαζε καὶ πρόσφατα, στὰ 1988, δημοσίευσε εἰδικὴ μονογραφία γιὰ τὸν ἰδρυτὴ τοῦ Γυμνασίου με τὸν τίτλο «Ἰωάννης Μ. Τραμπαντζῆς 1813-1890. Ἰδρυτὴς καὶ προικο-

---

1. Ἀποστ. Ε. Βακαλοπούλου, *Οἱ Δυτικομακεδόνες ἀπόδημοι*, σ. 42, ἀρ. ὑπ. 130.

δότης του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιάτιστας, Θεσσαλονίκη 1988», όπου βρίσκει κανείς και την παλαιότερη βιβλιογραφία. Ο κ. Δάρδας πράγματι χρησιμοποίησε το σχετικό με το θέμα του απόσπασμα του εγγράφου αυτού στις σ. 52-53 της εργασίας του (πρβλ. και σ. 35).

Επειδή η επιθυμία μου είναι να δώσω όχι μόνον ολόκληρο το κείμενο, στο οποίο αναφέρεται ο κ. Δάρδας, αλλά και άλλα δύο σχετικά έγγραφα, στα οποία ο ερευνητής της ιστορίας της Σιάτιστας θα βρει στοιχεία όχι μόνο για το θέμα, αλλά και για τις διενέξεις μέσα στην κομπόλη ως προς τη θέση όπου θα έπρεπε ν' αναγερθεί το εκπαιδευτικό ίδρυμα, προβαίνω παρακάτω στη δημοσίευσή τους διατηρώντας την ορθογραφία τους.

1

Το πρώτο από 28 Δεκεμβρίου 1887 έγγραφο, που υπογράφεται, όπως σημειώνεται, από τον «Πρόεδρο της Εφορίας, τους εφόρους αμφοτέρων των συνοικιών, τη μητροπολιτική δημογεροντία, τους επιτρόπους των εκκλησιών Χώρας και Γερανείας, τη μουχταροδημογεροντία, και τους προκρίτους και πολίτας», ευχαριστεί τον ευεργέτην Ιωάννην Μ. Τραμπαντζήν μέσω του αντιπροσώπου του Ι. Δ. Πάικου για την αποστολή 750 οθωμανικών λιρών, μέρους του ποσού του προορισμένου για την ανέγερση του κτιρίου. Ως προς τη θέση του όμως ανέκυψαν διχογνωμίες μεταξύ των κατοίκων, οι οποίες τελικά έληξαν με συμφωνία όλων.

Εδεργετικώτατε Συμπολίτα

Τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα ἐσπεύσαμεν ν' ἀναγγείλωμεν Ὑμῖν ἐν ὀλίγοις ὅτι ἐλάβομεν διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου ἡμῶν κ. Ἰ. Δ. Παΐκου τὰς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου προωρισμένας 750 ὄθωμ. λίρας, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζομεν Ὑμῖν καὶ αὐθις τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας καὶ τὴν βαθεῖαν ἐνγνωμοσύνην ἡμῶν τε καὶ ἀπάσης τῆς πατρίδος, δεόμενοι τοῦ Ὑψίστου ἵνα διατηρῇ Ὑμᾶς ἐν υἰεῖα καὶ εὐτυχίᾳ, καὶ προσεπιτέλογοντες ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ποσὸν κοινῇ ἡμῶν γνώμῃ καὶ ἀποφάσει κατετέθη ἐπὶ τόκῳ Τ ρ α π ε ζ ι κ ῶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀξιοτίμοις κ.κ. Ἀδελφοῖς Σαχίνῃ καὶ Ἀδελφοῖς Πάντου, οἵτινες, ἔχοντες ἐμπορικὰ καταστήματα ἐνταυθα τε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, θέλονσιν ἐμβάζει ἡμῖν τὰ χρήματα, ἅμα ἀρξαμένης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου, ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας, καὶ οὕτως οὐ μόνον ἢ ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ χαρτονομίσματος προκόνψασα ζημίᾳ καλυφθήσεται, ἀλλὰ καὶ περισσεύμα προκόνψει.

Ἦδη δ' ἀγγέλλομεν Ὑμῖν εὐχαρίστως ὅτι μετὰ σμικρὰν λογομαχίαν, ἀναπόφευκτον εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίστασιν, κριθείης, τῇ γνωμοδοτήσει ἀρχιτεκτόνων καὶ τῇ πλειοψηφίᾳ πολιτῶν, ἀκαταλλήλου τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἀνεγῆ-

γερται ἢ παλαιὰ Σχολή, διὰ τε τὸ κεκλιμένον τοῦ ἐδάφους, καὶ τὴν μὴ στερεότητα αὐτοῦ, ὥρισθη τέλος ἐν πλήρει ὁμοιοίᾳ καὶ ἀγάπῃ, συμφώνως τῇ Ὑμετέρᾳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἡ θέσις, εἰς ἣν ἀνεγερθήσεται ἡ νέα Σχολή, τὸ Τ ρ α μ π ά τ ζ ε ι ο ν, θέσις περίοπτος καὶ ἔχουσα ἅπαντα τ' ἀπαιτούμενα προσόντα, ἱκανοποιούσα δὲ συνάμα ἀμφοτέρας τὰς συνοικίας καὶ μέλλουσα νὰ συνεπιφέρῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ὀλοσχερῆ αὐτῶν ἔνωσιν.

Ἡ ὄσῳ κεντρικὴ, τόσῳ καὶ τεριπνὴ αὐτῇ θέσις, κειμένη πρὸς ἀριστερὰν μὲν τῷ ἀνίοντι, πρὸς δεξιὰν δὲ τῷ κατιόντι, καὶ οὐσα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἄνω συνοικίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἰησοῦ, ἀποβήσεται ἀναντιρρήτως, καθωραϊζόμενον διὰ δενδροφυτείας τοῦ τε λόφου καὶ τῶν πέριξ, ἀσυγκρίτῳ λόγῳ τεριπνοτέρα, αὐτόχροημα προσφιλῆς τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα.

Εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῶν Μουσῶν καθίδρυμα συρρέοντες οἱ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν παῖδες, ἀληθῆς μυρμηκία τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας, ἔχοντες καθαρὸν καὶ ἀπεριορίστον ὀρίζοντα, καὶ ἀναπνέοντες τὰς αἴρας καὶ τὴν δρόσον τοῦ παρακειμένου θελκτικῆς καὶ καταφύτου λόφου, θὰ διδάσκονται εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀποτίοντες φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἰ ὀ ρ υ τ ἦ ν αὐτοῦ, τὸν μ ἔ γ α ν τῆς πατρίδος Εὐ ε ρ γ ἔ τ η ν, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὴν πατρίδα καὶ τὸν πλησίον καθήκοντα, ἐξευγενίζοντες μὲν καὶ ἀνυψώνοντες τὸ αἶσθημα διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξημερόνοντες δὲ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ γλυκυτάτου χριστιανισμοῦ, καὶ, περικοσμοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τῶν χριστιανικῶν καὶ προγονικῶν ἀρετῶν, θ' ἀποβαλῶσιν, ὡς ἐμπροσθε εἰς Ἑλλάδας καὶ χριστιανούς, ἐνάρετοι, φιλοπάτριδες καὶ ἀμνησικάκοι.

Τοιοῦτον λοιπὸν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀνεγερμένον θέσει ἔσται τὸ περικαλλὲς Τ ρ α μ π ά τ ζ ε ι ο ν Γυμνάσιον, ὅπερ, ὡς ἐξωτερικῶς, θὰ παρίσταται τέλειον, καθαρὸν καὶ λαμπρὸν, οὕτω καὶ ἐσωτερικῶς θὰ διαλάμπῃ καὶ καταγάξῃ εἰς αἰῶνας αἰώνων ἐν πάσῃ ἠθικῇ ἀρετῇ καὶ δυνάμει, παραδίδον τὸ ὄνομα Ὑμῶν εἰς τὰς εὐφημίας τῶν ἐπερχομένων γενεῶν καὶ ὄν τὸ κ α ύ χ η μ α τῆς Σιατίστιας.

Δεόμενοι ἐπὶ τούτοις καὶ αἰθῆς τοῦ Ὑψίστου ἵνα διατηρῇ Ὑμᾶς ἐν ὑγείᾳ ἀμεταπτώτῳ καὶ εὐτυχίᾳ μέχρι γήρως βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ, διατελούμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξόχου ὑπολήψεως.

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1887

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφορίας

Οἱ ἔφοροι ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν

Ἡ Μητροπολιτικὴ δημογεροντία

Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν Χώρας καὶ Γερανείας

Ἡ Μονχταροδημογεροντία

Πρόκριτοι καὶ πολῖται

2

Το δεύτερο έγγραφο είναι αντίγραφο εκθέσεως που έστειλε ο Ιωάννης Δ. Πάικος προς τον ευεργέτην Ιωάννην Μ. Τραμπαντζή, με την οποία προβαίνει στη λεπτομερή εξιστόρηση των διενέξεων που τάραξαν τη μικρή κοινωνία της Σιάτιστας. Οι διενέξεις αυτές, απόηχος των οποίων έφθασε και στ' αυτιά του ευεργέτη, προκλήθηκαν από την ασυμφωνία των κατοίκων ως προς τη θέση, όπου θα έπρεπε να κτιστεί, κυρίως από την αντίδραση του αρχιερέα και μιας μικρής ομάδας διαφωνούντων. Ο επιστολογράφος τονίζει την εθνική σημασία του εκπαιδευτικού αυτού ιδρύματος όχι μόνο για τη Σιάτιστα, αλλά και για όλη τη νοτιοδυτική Μακεδονία, και αφηγείται πως οι κάτοικοι των δύο συνοικιών δεν πρέπει ν' απογοητεύσουν με τις διχονοίες τους τον ευεργέτη τους, του οποίου αξίωμα, όπως του ανακοίνωσε, είναι: «πᾶν ὄ,τι ἔχεις, τὸ ἔχεις διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος». Ως υστερόγραφο αναφέρει ο Πάικος ότι αυτή τη στιγμή ο ευεργέτης Τραμπαντζής, που είχε ανησυχήσει, φαίνεται απ' όσα είχε μάθει, ειδοποιεί με τηλεγράφημα ότι στέλνει αντιπρόσωπό του στην κωμόπολη για τη λύση του προβλήματος και σχολιάζει: «Ἄριστον τὸ μέτρον!».

Ἄξιόσέβαστε Ἐδεργέτα!

Καίτοι μετὰ πλείστον ἐνδιαφέροντος παρακολοθησας τὴν ἀνέλιξιν τοῦ («κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος») εἰς τὸν ὀρίζοντα ἡμῶν ἀναφνέντος πολυδαδάλου ζητήματος περὶ τῆς θέσεως εἰς ἣν ἀνιδρυθήσεται τὸ Τραμπάτζειον, ἐτήρησα ὁμως μέχρι τοῦδε σιγῆν, μὴ θελήσας νὰ ἐνοχλήσω Ὑμᾶς καὶ ἀναμένων ἵνα, ἐπικρατουσῶν μετριοπαθεστέρων παρ' ἅσασι σκέψεων, ἐπέλθῃ τέλος μία οἰαδήποτε αὐτοῦ λύσις, ἱκανοποιούσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας. Δυστυχῶς ὁμως ἐπέπρωτο ἵνα ἡ λογομαχία ἡμῶν, ἡ ἀναπόφευκτος ἄλλωστε εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίστασιν, φθᾶσῃ, ὡς μὴ ὄφελε καὶ εἰς τὰς ὑμετέρας ἀκοάς καὶ ἐνοχλήσῃ καὶ ὑμᾶς οὐχ ἦττον ἢ ἡμᾶς ἅπαντας. Ἄλλὰ καὶ ἤδη οὐδόλως προτιθεμαι νὰ ἐπιχειρήσω λεπτομεροῦ τῶν γεγονότων ἀφήγησιν, διότι ἤθελον οὕτω κουράσει ὑμᾶς ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐν ὀλίγοις λοιπὸν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν καὶ μέχρι σήμερον τὸ ζήτημα μένῃ ἄλυτον, μόνος ὑπεύθυνος, μόνος αἴτιος τοῦ κακοῦ, εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς (ὁ ἄνθρωπος τοῦτέστιν, ὑπὲρ οὗ τόσῳ καλὰς συνστάσεις ἐποίησα ἄλλοτε ἐπανεπιλημμένως, ἀπατηθῆεις εἰς τὰς κρίσεις μου, ὑμῖν τε καὶ τοῖς ἀξιότιμοις κ.κ. Τσαταλοπούλῳ καὶ Ἀραβαντινῶ), καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι ὑπὸ πάντῃ διαφόρων ἐλατηρίων κινούμενοι. Ἐπρεπε βεβαίως ἐκ πρώτης ἀρχῆς νὰ ἐννοήσῃσι πάντες ὅτι ὁ ἐδεργέτης, ἀποφασίσας ἐν τῇ γενναιοφροσύνῃ αὐτοῦ νὰ συστήσῃ Γυμνάσιον ἐν τῇ ἐαυτοῦ πατρίδι, τῇ Σιατίστῃ, δὲν προτιθέτο οὐδὲ προτιθεται νὰ ἐδεργετήσῃ ἀποκλειστικῶς τὴν Χώραν ἢ τὴν Γερά-

νιαν, ἢ καὶ τὴν Σιάτισταν ἐν γένει, ἀλλ' ἅπασαν, κυρίως εἰπεῖν, τὴν νοτιοδυτικὴν Μακεδονίαν. Τοιοῦτον γενικώτερον, ὑψηλότερον, καὶ εὐγενέστερον ἔχων οὗτος σκοπὸν, καὶ ἐπιβαλλόμενος ν' ἀκουσθῆ ἑῖς τὸν κόσμον ἢ τιμοῦσα αὐτὸν φιλάτῃ ἡμῶν πατρίς Σιάτιστα συμβάλλουσα τὸ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν τοῦ ὄλου ἔθνους παλιγγενεσίαν, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἐπερονήσεν, εἰμὴ ὅπως κτισθῆ ἡ Σχολὴ εἰς θέσιν περιόπτου, εὐάερον καὶ ἱκανοποιούσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας· διὸ καὶ τοῦτο μόνον ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν συνέστησεν. Ἦτο λοιπὸν ἔγκλημα κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἢ μὴ ἐξ ἀρχῆς παραδοχὴ τῆς ὑποδειχθείσης ὑπὸ τῶν Γερανειωτῶν θέσεως ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν, ἐφ' αἷς νῦν ἐρυθριῶσιν, ('Ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ἡ ἐδάρθμος αὐτοῦ Συντροφία, ὅπως μὴ δεχθῶσι τὴν ὑπὸ τῶν Γερανειωτῶν ὑποδεικνυομένην θέσιν, ἔλεγον προφασίζόμενοι (ἐκεῖ εἶνε φόβος ἀπὸ ληστείαν). Καὶ εἰς μίαν δὲ πρὸς τὸν ἐδεργέτην ἐπιστολὴν των τοῦτ' αὐτὸ ἔλεγον, καί, πρὸς ἑαυτοὺς ἀντιφάσκοντες, προσέθετον «...ἐκεῖ εἶνε τόπος περιπάτου». «Φόβος ἀπὸ ληστείαν... τόπος περιπάτου». Τί θαυμαστά πράγματα.... Αἰδῶς Ἀργεῖοι!). Ἡ φωνὴ ἐμοῦ ἦν τότε φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἐπειδὴ μοι εἶχετε εἶπει πρὸς τοῖς ἄλλοις (δὲν σὰς τὸ ἐπιβάλλω, δὲν διατάσσω), ἐπεβάλλετο δέ μοι να εἶπω ἀκριβῶς καὶ πιστῶς πᾶν ὅ,τι μοι εἶπτε, ἐνόμισαν ἐντεῦθεν οἱ κύριοι (ἀρχιερεὺς καὶ ἄ.) ὅτι, κριθείσης ἀκαταλλήλου τῆς ἐνεστῶσης τῆς Κοινῆς Σχολῆς θέσεως, καὶ ἐπικειμένης ἀλλαγῆς αὐτῆς, δὲν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ σεβασθῶσιν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ τε δικαιώματα καὶ τὰς εὐλόγους τῶν ἄλλων ἀξιώσεις, διὸ καὶ ἐγένοντο ὅσα ἐγένοντο, ἐφ' ὧν ῥιφθέτω πέπλος λήθης, ὅπως μὴ ἔλθω εἰς προσωπικότητας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκοντο τὰ πράγματα, ὅτε τηλεγραφικῶς ἐξεδηλώθη ἡ ὑμετέρα θέλησις (να κτισθῆ ἡ Σχολὴ μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν, εἰς θέσιν εὐάερον καὶ εὐχαριστοῦσαν ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας). Πάντες ἤδη (ἐκτός, ἐννοεῖται τοῦ Ἀρχιερέως, τοῦ ἀναισχύντως τὸ ἐναντίον διαβεβαιούντος ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς του, ἀλλὰ διανοουμένου πράγματι ὅπως παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀδείας καὶ ἐπιζητούντος τὸ νανάγιον τοῦ ὄλου ἔργου), ἐσεβάσθησαν τὴν ὑμετέραν θέλησιν.

Οἱ Γερανειῶται ἐπέμενον τὸ κατ' ἀρχὰς ὅπως ἡ Σχολὴ κτισθῆ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῶν δύο συνοικιῶν, ἦτοι μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ· βραδύτερον δὲ ἐνέδοκα ὅπως ἀρχίσῃ τὸ κτίριον 10 βήματα πέραν ἀπὸ τὸ Καραγκατσί πρὸς τὴν Γεράνειαν, ἐν ᾧ οἱ Χωριῶται ἐπέμενον, τοῦναντίον, ν' ἀρχίσῃ 10 βήματα ἐντεῦθεν τοῦ Καραγκατσίου πρὸς τὴν Χώραν.

Τὸ κατ' ἐμὲ γνωρίζων ὅτι ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατε ἡμῖν «ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην», δὲν ἔπαισα καὶ λέγων καὶ ἐνεργῶν ἐν συνδιαλλακτικῷ πάντοτε πνεύματι. Τὰς τελευταίας μάλιστα ἡμέρας, ὅπως καταστήσω τοὺς Γερανειώτας

ήττον απαιτητικούς υπερέβην κατά πολύ τὰ εσκαμμένα, και εἶπον πρὸς πολλούς: «Ἐνδώσατε, ἄνθρωποι, ἐνδώσατε ὅπως ἐπέλθῃ τέλος εἰρηγική και τὸν εὐεργέτην εὐχαριστήσουσα λύσις τοῦ ζητήματος. Γνωρίζετε πολὺ καλῶς, διότι σὰς τὸ εἶπον ἅμα ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ δευτέρου ταξειδίου μου, ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιον κάμνει σήμερον ὁ εὐεργέτης εἰς τὴ πατρίδα μας εἶνε «ἀρχή» και ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος ρητῶς μοι εἶπε «πᾶν ὅ,τι ἔχεις, τὸ ἔχεις διὰ τὴν πατρίδα και τὸ ἔθνος». Μὴ λοιπόν, πρὸς Θεοῦ, μὴ θελήσητε νὰ τὸν ἐνοχλήσωμεν και ἐκ δευτέρου. Ἄν δὲν ἤκουσα ἐκ τοῦ στόματός του, ἤκουσα ὁμως παρ' ἄλλων, ὅτι προτίθεται νὰ μᾶς κάμῃ και Νοσοκομεῖον, ὅποια ἔχουσι μόνον αἱ μεγάλα πόλεις· εἶνε λοιπὸν μεγαλεπήβολος ὁ εὐεργέτης ἡμῶν! Προτίθεται ἐν τῇ ἑαυτοῦ γενναιοφροσύνῃ νὰ καταστήσῃ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα μεγαλόπολιν, ἔχουσαν Γυμνάσια και Νοσοκομεῖα! Τοῦτο δέ, νομίζω, ἔχων ἀκριβῶς κατὰ νοῦν, διάταξε νὰ κτισθῇ τὸ Γυμνάσιον μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν. Γενναῖα φρονῶν και μεγαλεπήβολον ἔχων τὸ πνεῦμα, ἐυζιχηεὶ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο συνοικιῶν, δι' οὗ και μόνον ἢ Σιάτιστα ἀποβήσεται ὄντως μεγαλόπολις, οὕτως, ὥστε ὁ ἐφ' ἀμάξης εἰς αὐτὴν εἰσερχόμενος νὰ θέλῃ μίαν ἀκριβῶς ὄραν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικάνορα εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ἐνδώσατε λοιπὸν τώρα, διότι ἄλλως οὐδεμίαν βλάβην διέξοδον, νὰ γείνη τὸ Γυμνάσιον πλησιέστερα εἰς τὴν Χώραν, και αἶριον ἢ μεθαῦριον, ἂν τῷ ὄντι ὁ Εὐεργέτης προτίθεται νὰ μᾶς κάμῃ και Νοσοκομεῖον, οἱ Χωριῶται εὐχαρίστως σὰς τὸ παραχωροῦσιν ἀπὸ τοῦδε, ὡς μοι εἶπον, νὰ τὸ θέσητε εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Γερανείας, ὅπου και τὸ μέρος εἶνε μεσημβρινιώτερον. Κατόπιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, τὰ ὅποια βεβαίως θὰ ἔχουν και τοὺς κήπους των, εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ και τὸ Διοικητήριον, ἴσως και ἡ Μητρόπολις αὐτὴ μεταβαλομένης τῆς νῦν τοιαύτης εἰς Παρθεναγωγεῖον, και οὕτως ἐπέρχεται ὄντως ἡ τῶν συνοικιῶν ἔνωσις».

Τοιαῦτα και ἄλλα παρόμοια ἠραγκάσθη νὰ τοῖς εἶπω, ὑπερβάς, ὡς εἶπον εσκαμμένα. Ἐπὶ τέλους ἐσκέφθη, τὴν δικαιοσύνην ὡς ἄστρον πόλον λαμβάνων, και ὑπὲρ τῆς ὁμοιοῦς κηδόμενος, νὰ λάβω ὡς ὄριον ἀκριβῶς τὸ μέσον, δηλ. τὸ Καραγάτσι, και ἐπιβάλω σὺν τῷ πᾶσι (ἐξαίρεσει ἐνοεῖται και πάλιν τοῦ ἐμμένοντος εἰς τὸν ἐγωῖσμόν του ἀρχιερέως). Συνέταξα λοιπὸν τὸ ὧδε ἐπισυνημμένον σχέδιον ἐπιστολῆς, ὅπερ καθυπέβαλον ταυτοχρόνως τῷ ἀρχιερεῖ, τοῖς ἐν Γερανεῖα και τῷ ἐκ τῶν ἐφόρων Γ. Νικολαΐδῃ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀντιγράφων τῶν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῶν μου, και ὅπερ ἐγένετο κοινῶ παραδεκτὸν (ἐκτός ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως και δύο ἐτέρων...).

Ἐθλίβῃ βεβαίως και θλίβεται ἡ πατριωτικὴ ἡμῶν καρδιά διὰ τὰ διαδραματισθέντα και εἰσέτι παρ' ἡμῖν διαδραματιζόμενα. Ἄλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς πρόπει παρ' ἐμοῖγε κριθῆ, μᾶλλον νὰ εὐχαριστηθῆτε, παρὰ νὰ δυσσαρεστηθῆτε. Διότι ὅσῳ και ἂν ραίνηται ἐκ πρώτης ὄψεως ἄξιοκατάκριτος ἡ τοιαύτη ἡμῶν λογομαχία, πᾶς ὅμως ἐχέφρων και ἐμβριθέστερον περὶ τῶν πραγμάτων

σκεπτόμενος θέλει συνομολογήσει ότι τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι εἴμεθα ἰκανῶς ἀνεπτυγμένοι καὶ δὲν ἀνεχόμεθα, δικὴν ἀλόγων κτηρῶν, νὰ καταπατῶνται τὰ δικαιώματα ἡμῶν, καὶ νὰ πράττωσι κατὰ τὸ δοκοῦν ἐνδράθιοι τινες ἰσχύοντες, ἢ νομιζόμενοι τοῦλάχιστον κοινῶς ὡς ἰσχύοντες καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ δικαίου. Τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων ἐρριζοβόλησαν ἤδη ἰκανῶς παρ' ἡμῖν, καὶ οὐδὲ ποτε θὰ καταπατῶνται ταῦτα ἀτιμωρητί. Τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Τραμπαντζείου Γυμνασίου θὰ ὑπάρχωσι παρ' ἡμῖν ἀσυγκρίτῳ λόγῳ περισσότεροι ἄνδρες δυνάμειοι νὰ ἐπιβλέπωσι τὰ πάντα, νὰ ἐπαναφέρωσι δὲ τοὺς τυχόν παρεκκλινόντας εἰς τὴν εὐθεΐαν καὶ ὁμαλήν ὁδὸν καὶ οὐδὲ ποτε ἐν οὐδεμῇ περιστάσει νὰ ἐπιτροπέωσι, ὅπως εἰσχωρῇ ἢ παραμικρὰ κατὰχρησις. Ταῦτα πάντα εἰσὶν, ὡς νομίζω, λίαν ἐνθαυραυντικά. Μὴ λοιπὸν θλίβεσθε παρακαλῶ, ὑπὲρ τὸ μέτρον διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης σκιαγραφεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ κατάστασιν ἡμῶν ταύτην, ἥτις εἶναι παροδική, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δίκαιον νὰ λυγίζητε εἰς βάρος τῆς ὅλης ἡμῶν πατρίδος! μὴ ἀποδειλιάτε διὰ ταῦτα πάντα! Ἐνισχύθητε τοῦναντίον ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν γενναίαν ἡμῶν ἀπόφασιν! ἐνεργητήσατε ὡς προέθεσθε τὴν πατρίδα, ἥτις θεοποίησε καὶ θὰ θεοποιήσῃ ὑμᾶς!

Ἐμάθομεν ἤδη ὅτι ἐννοεῖτε νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ ὑμέτερον Γυμνάσιον ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Γνωρίζας ἐξ ἀρχῆς τὴν διάθεσιν ὑμῶν οὐδεμίαν οὐδέποτε εἶχον περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Εἶχον, τοῦναντίον, τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θὰ ἀφήσητε ἡμτελεῶς τὸ ἔργον καὶ ὅτι θὰ ἐπιθέσητε θᾶπτον ἢ βράδιον καὶ τὴν στέγην. Ἐπέστη λοιπὸν ἡ πάλα ἀναμενομένη ὥρα νὰ ἀναλάμψῃ καὶ ἡ Σιάτιστα εἰς τον ὀρίζοντα ὡς φανὸς φωτεινότητας! Ἔχομεν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Μακεδονίαν τρία τοιαῦτα Γυμνάσια, τὸ τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Σερρῶν καὶ τῶν Βιτωλίων. Προστίθεται ὅσον ὅπου καὶ τέταρτον τὸ Τραμπάντζειον. Ἡ Σιάτιστα λοιπὸν θὰ ἴσταται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας Θεσσαλονίκην.

Ναί! Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος θὰ ἴσταται ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τὸ Τραμπάντζειον θὰ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα, θὰ προτιμᾶται ὅλως τῶν ἄλλων Γυμνασίων, διότι εἰς τὴν Σιάτισταν θὰ μορφῶνται οἱ νέοι ἐλληνοπρεπῶς, διότι ἐνταῦθα μόνον εἶνε ἀμυγῆς καὶ καθαρὸς ἐλληνικὸς πληθυσμὸς, διότι ἐνταῦθεν μόνον λείπει ἢ τὰς λοιπὰς πόλεις λυμαιομένη διαφθορά! Ὅποια δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν ἴδρυτὴν αὐτοῦ! Ἄς ἴδω, φιλιότη πατρις, πάντα ταῦτα πραγματοποιούμενα, καὶ ἄς παύσω πᾶσαν τὴν ζῆν! («Ἐρρέτω») τότε «ἔρρέτω καὶ τὸ μέλλον μου τὸ εἰς τὸν τάφον λῆγον, ἐρρέτω καὶ τὸ παρελθόν, ἐκτὸς στιγμῶν ὀλίγων!».

Ἄναγκασθεὶς καὶ ἄκων νὰ γράψω τὴν παροῦσαν μου μακροτέραν Ἰλιάδος καὶ κοροῶσω ἴσως ὑμᾶς ὑπὲρ τὸ δέον, ἐξαιτοῦμαι ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐπιεικῆ συγγνώ-

μην ὑμῶν καὶ διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξόχου ὑπολήψεως.

I. Δ. Παΐκος

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 14 Μαρτίου 1888

Υ. Γ. Ταύτῃ τῇ στιγμῇ μαθῶν ὅτι τηλεγραφικῶς ἀνηγγέθη ἡμῖν ὅτι ἀντιπρόσωπος ὑμῶν φθάνει ὅσον ὄπωπῳ ἐνταῦθα. Ἄριστον τὸ μέτρον!

3

Το τρίτο ἐγγράφο, γραμμένο 5 χρόνια μετὰ τη λειτουργία του Γυμνασίου, δηλαδὴ γύρω στα 1894, εἶναι αἴτηση ὅλων των Σιατιστινῶν προς τον ἐπίσκοπό τους, με την οποία διαμαρτύρονται για τον περιορισμό — ἀπὸ ἔλλειψη πόρων—του «πλήρους καὶ τελείου ὡς μέχρι τοῦ νῦν Γυμνασίου», ζητούν ἀπὸ την ἐπιτροπὴ του Τραμπαντζεῖου να τους ἐξηγήσει: 1) γιατί διακόπτει την στο ἐξῆς λειτουργία του Γυμνασίου, 2) να υποβάλει διεξοδική ἐκθεση τῆς «πενταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ», καὶ 3) να συγκαλέσει γενικὴ συνέλευση των πολιτῶν καὶ των δύο συνοικιῶν για την ἀντιμετώπιση των προβλημάτων.

Σεβασμιότατε,

Ἡ εἰδησις ὅτι τὸ φερώνυμον Γυμνάσιον τὸ ὑπὸ τοῦ αἰοδιμου Μ. Εὐεργέτου I. Μ. Τραμπαντζῆ τῇ κοινότητι ἡμῶν δωρηθέν, ἀντὶ νὰ λειτουργῇ πλήρες καὶ τέλειον ὡς μέχρι τοῦ νῦν περιορίζεται πρὸς μεγίστην ζημίαν τῆς Πατρίδος μας εἰς τρεῖς μόνον τὰς μικροτέρας τάξεις, ὀδυνηρὰν ἐνεπύτησεν ἡμῖν αἰσθησιν τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον ἐδέλφιδες ἐξ αὐτοῦ ἀνεμένομεν πολλὰ τὰ ἀγαθὰ. Ὅθεν οἱ βαθυσεβάτως ὑποσημειούμενοι πολῖται ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν θερμῶς παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμ. Σεβασμιότητα, ὅπως ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ φιλομουσίᾳ καὶ δραστηριότητι Αὐτῆς εὐαρεστηθῇ.

Α'. Νὰ προκαλέσῃ παρ' Αὐτῆ τὴν διοικοῦσαν τὸ Τραμπάντζειον Γυμνάσιον Ἐπιτροπὴν καὶ ζητήσῃ τὸν λόγον δι' ὃν αὕτη ἀνακόπτει τὴν διὰ τὸ ἐξῆς λειτουργίαν αὐτοῦ.

Β'. Νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν προαναφερομένην ἐπιτροπὴν νὰ καθυποβάλλῃ σαφῆ λεπτομερῆ ἐκθεσιν τῆς πενταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, νὰ δημοσιεύσῃ δὲ κατόπιν ταύτην ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ.

Γ'. Νὰ συγκαλέσῃ εἰς γενικὴν συνέλευσιν τοὺς πολῖτας ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν καὶ ἀφ' οὗ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐνημέρους πάντων τῶν ἀνωτέρω αἰτουμένων, συσκεφθῆ μετ' αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ περὶ ἐξευρέσεως πόρων διὰ τὴν πλήρη καὶ διηνεκὴν λειτουργίαν τοῦ εἰρημένου Γυμνασίου.

Ἐν τέλει δέ, ὄντες ἐκ τῶν προτέρων βέβαιοι ὅτι ἐγκαίρως καὶ ἀποτελε-

σματοικῶς θέλετε ποιήσει τὰς δεούσας ἐνεργείας περὶ πάντων τούτων, παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν ἄπειρον ἡμῶν ἐγνωμοσύνην.

*Τῆς Ὑμετ. Σεβασμιότητος τέκνα εὐπειθῆ
Οἱ πολῖται Σιατίστης*

ΑΠΟΣΤ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Apostolos E. Vakalopoulos, Three unpublished documents on the founding and function of the Trambatzis gymnasium in Siatista.

The author publishes three documents, placed in the small historical archive of the old university building of the Thessaloniki Faculty of Philosophy, which report on the founding and function of the Trambatzis gymnasium in Siatista, since these documents contain information concerning the donation of Siatista's great benefactor Ioannis M. Trambatzis and the social unrest provoked by the controversy among the population of the city's two quarters as to the proper site for the Gymnasium.